

EL “MOLÍ DEL MIG”. UN MOLÍ HIDRÀULIC FARINER MEDIEVAL A LA RIERA DE GAIÀ

Antonio i Mª Ángeles Montia Gutiérrez

INTRODUCCIÓ

Des de que l'home es va fer sedentari, el conreu dels cereals ha estat una de les seves pràctiques més freqüents; els cereals han estat, i encara ho són en moltes àrees geogràfiques, la base fonamental de l'alimentació.

El conreu i consum de cereals panificables constitueix, juntament amb l'olivera i la vinya el que es denomina la *tríada o trilogia mediterrànea*; la nostra base alimentària durant els darrers dos mil anys.

Aquesta tríada mediterrànea va assolir, addicionalment, un significat religiós molt important amb l'inici i desenvolupament del cristianisme. Així, l'oli és considerat un element sagrat i és emprat en diversos rituals sacramentals com la confirmació, l'unció dels malalts i l'extramaunció. El pa i el vi són els elements sagrats vinculats al Sant Sopar, aquell en el que Jesús va instituir el sagrament de la comunió.

Aquest component religiós reafirmarà, ideològicament, la base de l'alimentació a l'Europa cristiana i, molt particularment, a les ribes mediterrànies.

L'alimentació en l'Edat Mitjana. El cicle del pa

Conèixer com s'alimentaven els nostres avantpassats, així com les diferències en l'alimentació segons la classe social, resulta de gran interès i afegeix informació molt important en l'estudi de les societats de l'Alta Edat Mitjana. Així mateix, el coneixement de la vida quotidiana en l'Edat Mitjana, sobretot entre els segles IX i XII, permet una millor comprensió de l'arquitectura com a resultat, pràctic i funcional, d'una sèrie de necessitats bàsiques; la defensa,

el refugi (habitatge), la religiositat, la molturació del gra, etc. Un concepte fonamental és que, **a l'Edat Mitjana, res es fa perquè sí; tot té un caràcter pràctic, tot té una funció.**

Inclús l'actualment anomenat *Art Medieval*, tan preuat entre els historiadors d'aquesta disciplina, s'ha de contemplar sota la llum de la funcionalitat: a l'Alta Edat Mitjana l'art, sota els paràmetres en què es treballa actualment, no existeix. L'església, petita o gran, dels segles IX al XI té la mateixa funció que un còmic actual: explicar a una immensa majoria de població il·letrada, narrar una història, un cicle bíblic o evangèlic mitjançant imatges. El mestre constructor és un *artesà*, no un artista, i és per això que gairebé mai signa les seves obres, gairebé mai és conegut el seu nom. I el seu comitent, aquell que encarrega i paga l'obra té el mateix objectiu: narrar una història i, addicionalment, deixar constància del seu pas per aquest món.

El cicle del pa, des que es llaura fins a la mòlta i el fornejat, passant per totes les seves fases d'elaboració, també resulta de gran interès. Ha de tenir-se en compte que el pa, al costat del vi, constituïen la base alimentària d'una gran part de la població. En el nostre imaginari col·lectiu roman, a dia d'avui, l'empremta sobre la importància que el pa ha tingut en la nostra civilització. Nombroses dites i refranys es refereixen al pa com a aliment principal.

Entre els segles XI i XIII, el pa marca la diferència social: pa blanc, de farina de blat candial, per a les classes nobles. Pa negre, elaborat amb barreja de diversos cereals, fins i tot amb farina de llegums com les faves, per a les classes inferiors.

En aquesta època, el plat principal de les classes socials baixes és el pa. Pa acompanyat d'alguna verdura, llegum, una mica de bullit, formatge, i, en dies de festa important, una mica de carn. En l'Edat Mitjana es coneix com *companagium* a aquells comestibles o viandes que acompanyen al pa en un àpat; **a diferència del que entenem avui, el pa no acompanya sinó que és acompanyat.**

El vi, per la seva aportació calòrica, acompanya sempre al pa.

Dins del cicle del pa, el molí constitueix un dels monopolis senyoriels, sobretot en aquesta època en què es produeix allò que coneixem com *l'ofensiva feudal*, l'inici i enfortiment del règim polític, jurídic i social anomenat *Feudalisme*. El molí és lloc de trobada, motor econòmic i lloc principal, juntament amb el forn, que també acostuma a ser monopoli del senyor. És un dels centres d'integració i de cohesió del territori. Castell, església, molí, forn i forja, són els elements entorn dels quals es desenvolupa la comunitat.

EL “MOLÍ DEL MIG”. DADES DEL JACIMENT

Nom:	MOLÍ DEL MIG
Municipi:	La Riera de Gaià
Comarca:	Tarragonès
Coordenades UTM:	362630.3 / 4558552.3
Context:	Zona urbana
Tipus:	Edifici civil. Molí de gra
Cronologia:	1060-1125
Estat de conservació:	Molt bo

Descripció

El casal del Molí del Mig és una construcció civil destinada a la molturació de gra que es troba al bell mig del terme de La Riera de Gaià; a la Plaça de la Vila, a un costat del Ajuntament.

La construcció ha estat objecte de diverses ampliacions i transformacions al llarg de la seva història, algunes ja bastant tardanes; l'última d'aquestes modificacions correspon a la duta a terme, l'any 2009, per l'Ajuntament de la Riera. En aquesta intervenció es va reconvertir la planta corresponent al primer pis en Casal per a la tercera edat. Les diverses actuacions que ha sofert el casal del molí fan molt difícil l'estudi arqueològic del mateix ja que s'han destruït, modificat o reinterpretat diversos elements de l'edifici i del seu voltant –canals, bassa, accessos–.

Aquest molí forma part d'una xarxa de quatre molins existents entre El Catllar i La Riera de Gaià i es troba en la línia fronterera que es va establir en el riu Gaià des de començaments del segle XI. Pensem que existeix un cinquè molí que aprofita la canalització existent entre El Catllar, Ardenya i La Riera de Gaià, ubicat entre el Molí del Mig i el conegut com Molinet però aquesta hipòtesi encara està en estudi. La presència de quatre (o cinc) molins fariners en un tram de sis quilòmetres de canalització dóna idea de la importància d'aquesta zona i de la població existent, la qual necessita una gran quantitat de farina panificable.

Morfologia de l'edifici

L'edifici actual consta de dues plantes i un altell. La planta baixa, al nivell del Vial de la Sèquia, és la que conserva els elements més antics. La primera planta, recentment remodelada, està actualment destinada a Casal d'Avis, igual que l'altell que hi ha sobre aquesta primera planta. La primera planta està al nivell de la Plaça de la Vila. Entre la Plaça de la Vila i el Vial de la Sèquia existeix un desnivell d'uns tres metres, aproximadament.

La planta baixa, on es troba la sala de les moles, es troba en un excel·lent estat de conservació.

Els materials utilitzats per a la seva construcció són pobres; còdols, tàpia i mamposteria, fixats amb argamassa i morter. En alguna de les seves parts s'han utilitzat carreus ben tallats a manera de reforç. Els murs són robusts, d'entre 60 i 70 centímetres de gruix. La utilització de restes de moles, trencades o desgastades, en murs i sòl indiquen ampliacions i modificacions realitzades al llarg de diverses èpoques. Es faria necessari un estudi estratigràfic per determinar l'evolució del casal malgrat que aquest estudi estratigràfic està molt viciat per les actuacions modernes que ha dut a terme l'Ajuntament de La Riera.

Les parts que s'han conservat són la sala de moles, una sala principal i d'accés a la sala de moles, els cubs, els cacaus, un mola inferior, sobre el seu banc, i una mola superior desmuntada i recolzada directament en el terra de la sala principal. S'ha conservat, també, el que sembla un safareig de pedra, actualment recolzat contra una paret.

La bassa, ubicada darrere de l'Ajuntament, va ser coberta fa anys i la seva superfície és actualment utilitzada com a aparcament de vehicles.

El canal d'entrada a la bassa es troba cobert i/o encimentat en la majoria de trams.

La sala principal, de secció poligonal, té unes dimensions de 13 metres de longitud, 5 metres d'ample en el mur nord, i 3 metres en el mur sud. Aquesta planta salva un desnivell d'1,2 metres entre el mur nord i el mur sud. L'alçada d'aquesta sala és de 3,2 metres, tenint en compte que l'actual sostre correspon a la recent remodelació.

La sala de moles, annexa al costat de ponent de la sala principal, té unes dimensions de 7,3 metres de longitud per 4,2 d'ample i 3 metres d'alt.

El grossor dels murs és de 60-70 centímetres, aproximadament. En el mur de migdia existeix un contrafort, de secció trapezoïdal, d'1,5 metres d'alt –fins a la meitat del mur– amb un gruix d'1,3 metres a la seva base. Aquest contrafort delimita el que, inicialment, devia ser el casal del molí. En l'actualitat el contrafort forma part de l'interior d'un annex de construcció molt més tardana.

En la meitat sud de la planta, des de la sala de moles fins al mur de migdia, existeix un rebaix, a manera de *piscina o bassa*, d'entre 50 i 60 centímetres de profunditat. No podem aventurar ni l'època ni la funcionalitat d'aquest rebaix però, a priori, no podem establir que es tracti d'una bassa ja que, ni trobem elements d'entrada/sortida d'aigua, ni les seves parets estan arrebossades per mantenir la seva estanqueïtat.

La sala de moles està coberta per una volta de canó lleugerament apuntada. La porta d'accés, entre la sala principal i la de moles, és de mig punt rebaixat. El sostre de la sala de moles conserva les marques del canyís utilitzat a manera de cintra.

El sòl d'ambdues sales està format per terra trepitjada, coberta amb rajoles de ceràmica pobra a la sala de moles, i per restes de moles trencades o desgastades.

En el costat oest existeix una petita porta tapiada que, actualment, dóna a l'exterior. Es troba al costat del banc de les moles i existeixen tres graons per salvar el desnivell entre el terra de la sala i la superfície superior del banc i l'accés a aquesta porta.

En el costat de migdia de la sala de moles existeixen dues obertures. Una és una finestra en espitllera, enfront del banc de moles i a l'altura del terra, de 60 centímetres de llum en la seva part interior. La segona obertura, al costat de l'arc de mig punt rebaixat, és una petita porta, 80 centímetres de llum i 170 centímetres d'altura, que dóna accés a unes antigues escales que condueixen a la primera planta. Pràcticament no queden restes de les escales i amb prou feines pot apreciar-se l'encaix de les mateixes al costat del mur.

Al mur oriental de la planta baixa s'aprecien, a l'altura de la llinda d'una antiga porta, avui desapareguda per l'ampliació del marc i nova porta d'accés, parts d'una mola trencada que, probablement, va servir com a part d'una llar ja que s'observen restes ennegrides pel fum. Les escales d'accés de la façana nord, a manera de rampa, que salven un desnivell entre l'antic pis exterior i la sala de moles, estan fetes amb còdols fixats a la terra. És curiós observar que el dibuix realitzat en aquestes escales és molt semblant a l'existent en els carrers del voltant la catedral de Tarragona.

En el costat sud de la sala principal, al costat de la sala de moles, es troba una antiga porta que dóna a una petita sala, de construcció més recent i que en l'actualitat conté la maquinària d'aire condicionat. En el que devia ser el mur exterior original de l'edifici, s'aprecia un contrafort que té una alçada d'1,5 metres i un grossor, a l'altura del terra, d'1,3 metres. El contrafort està executat amb els mateixos materials que la resta de murs del casal.

A la zona exterior del casal trobem els cubs i part de la canalització. S'observen carreus ben escairats, en perfecte estat, així com restes d'arrebossat en tots dos cubs. L'arrebossat evita el desgast per aigua dels materials de construcció i facilita la caiguda fins als cacaus.

En la part superior dels cubs s'aprecien restes d'habitació; un passadís i la llinda d'una porta. El terra d'aquesta part està cobert per rajoles similars a les existents a la sala de moles. No ens és possible datar aquestes restes sense l'estudi estratigràfic però, gairebé amb seguretat, són posteriors a la planta baixa.

En el mur nord s'obre una gran porta d'accés que dóna als graons que salven el desnivell fins a la sala de moles. La porta és de mig punt rebaixat, conserva les dovelles, realitzades en pedra sense tallar i fixades amb argamassa. Aquesta porta es troba actualment tapiada amb pedra i argamassa.

A la façana oriental es troba, adossat, un petit dipòsit d'aigua la datació del qual, i la seva funcionalitat exacta, no poden ser, de moment, establerts. Així ma-

teix, en aquesta mateixa façana, existeixen tres contraforts que han estat enlluïts, i parcialment arrebossats i pintats, en la remodelació del 2009. Aquests contraforts semblen haver estat perllongats en una segona fase constructiva. Aquest punt no pot establir-se amb seguretat a causa del seu recent condicionament.

Un estudi en profunditat d'aquests contraforts potser podria confirmar la construcció en, almenys, dues fases diferents, de la planta baixa i de la primera planta.

Morfològicament, sembla com si, en una primera època, existís només la planta baixa (en aquest cas, i basant-nos en edificis de característiques semblants existents a la mateixa comarca, possiblement coberta amb fusta a una o dues aigües). En època posterior (segle XVIII) s'hauria aixecat la primera planta, allargant els contraforts fins a la seva alçada actual.

Els canals d'aigua es troben en molt bon estat de conservació. Estan traçats amb arc de mig punt i els arcs dels seus respectius extrems conserven totes les seves dovelles en molt bon estat.

En realitzar els treballs de desenrunament i neteja, parells a la remodelació del 2009, va aparèixer un tercer canal que discorre obliquament als dos visibles anteriorment. Una inspecció visual, després d'haver estat netejat, va permetre observar restes de l'arbre d'una tercera mola. Aquest descobriment planteja noves incògnites i fa més difícil establir l'evolució cronològica de les diverses dependències del Molí del Mig.

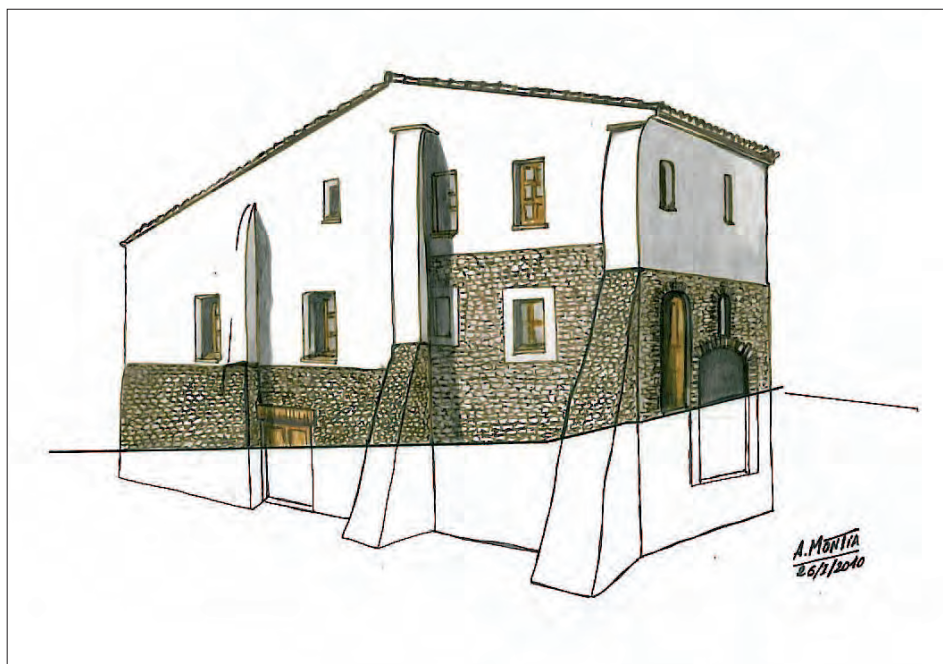
Una primera hipòtesi, a la vista que a les sales actualment existents es van utilitzar nombroses restes de moles ja en desús, seria que existia un primer molí, amb una única mola, ja en funcionament abans de la construcció de l'actual casal. En qualsevol cas, per conèixer correctament aquest molí, es fa necessari un estudi arqueològic en profunditat.

La morfologia de l'antic casal del molí, així com la informació documental de que disposem, respecte al poblament de la zona, permetrien datar la construcció del molí cap a finals del segle XI o principis del XII, posteriorment ampliat i reformat cap als segles XIII i XVIII.

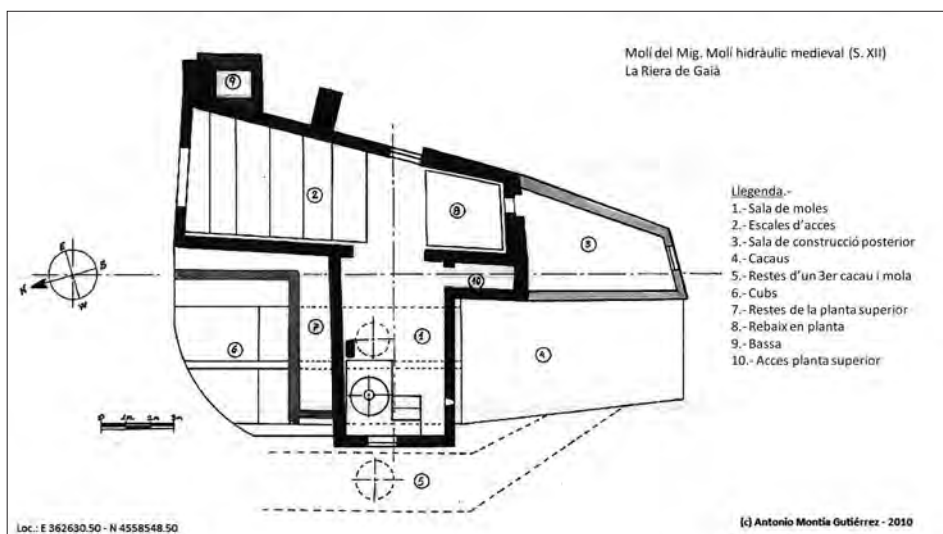
Documentació gràfica

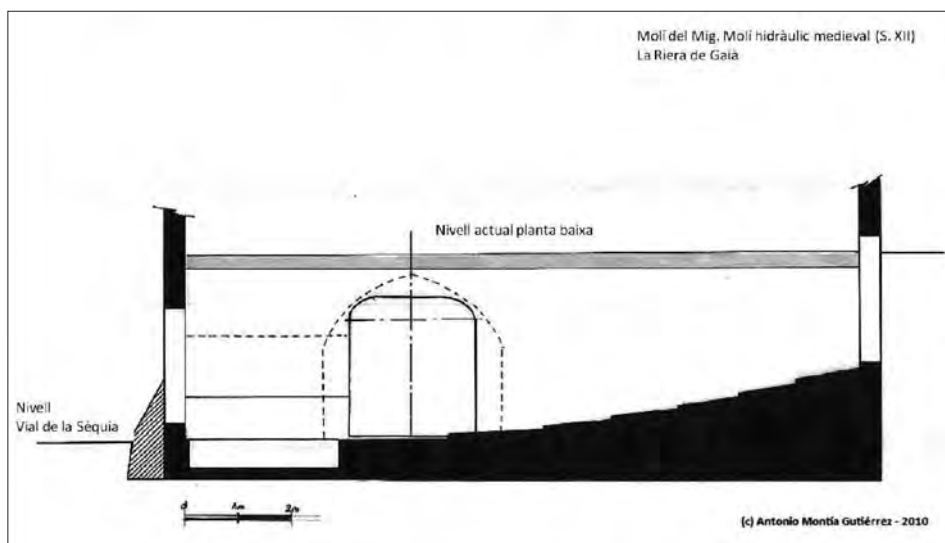
Imatge de satèl·lit; pla de situació. Molí, bassa (soterrada) i canal.

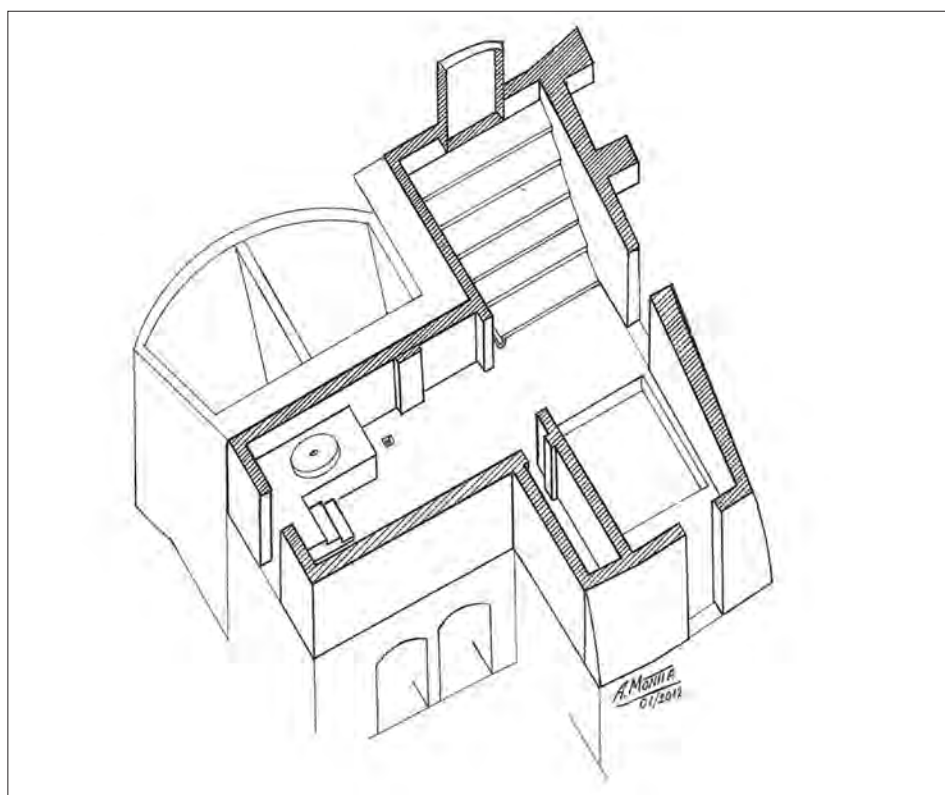
Dibuix de les façanes Nord i Est, amb indicació del desnivell entre la Plaça de la Vila i el Vial de la Sèquia

Molí del Mig – planta

Molí del Mig – secció longitudinal

Molí del Mig – volumetria

Detall de la porta, tapiada, de la façana nord.
Aquesta porta donava accés als graons que porten a la sala de moles.

Panoràmica dels cubs i de les restes del pis superior (passadís i llinda de porta). La línia de punts indica la situació de la bassa, actualment soterrada.

Canals de sortida; estat anterior a la neteja.
El desenrunament es va dur a terme fent servir una pala mecànica amb la qual cosa es va perdre la possibilitat de fer una anàlisi exhaustiva de les restes materials retirades.

Sortida dels cacaus. A l'esquerra s'observa el 3er canal aparegut al fer el desenrunament i neteja dels altres dos canals.

Sala de moles. Al fons s'observa la porta que dona al carrer. Al mur de l'esquerra es pot veure, parcialment, la petita finestra en espitllera. A la dreta, el banc i les moles. Es pot distingir, clarament, el sostre en volta de canó lleugerament apuntada, i les marques deixades per les canyes de la cinbra.

Banc i moles. Detall. A la imatge de la dreta, darrere de la mola es pot veure el safareig de pedra.

Graons des de la porta nord fins a la sala de moles. Detall. S'aprofita la col·locació dels còdols, per evitar desgast i pèrdua de terra, per realitzar un dibuix decoratiu característic.

Mola formant part del mur oriental. Es poden observar les restes de foc, en ella i al seu al voltant.

Molí del Mig. Canalització

Esment a part mereix la canalització existent, que porta l'aigua a la sèrie de molins situats entre el terme del Catllar i el de La Riera de Gaià. Alguns dels seus trams conserven, encara, la seva fàbrica medieval. Lamentablement, bona part de la canalització d'aquesta època ha estat recentment soterrada i utilitzada per canalitzar la nova canonada. Prenent com a referència l'ortofoto corresponent, així com la fotografia per satèl·lit de la zona, facilitades per l'Institut Cartogràfic de Catalunya, podem observar que, aparentment, el riu Gaià és canalitzat, aprofitant les corbes de nivell, des d'un punt al nord del Catllar. La canalització discorre, al llarg d'uns 5 quilòmetres, alimentant diversos molins hidràulics (almenys cinc), situats en línia.

En l'actualitat, aquesta canalització és encara parcialment utilitzada per les comunitats de regants, i condueix l'aigua a les diverses hortes existents a la riba del Gaià.

Restes medievals de la sèquia, actualment desapareguts

Localització dels primers trams de la sèquia (l'enllaç amb el riu Gaià, ja no és visible en aquest punt).

CRITERIS PER LA DATACIÓ

A continuació exposem quins han estat els nostres criteris per establir la datació del casal del molí a la segona meitat del segle XI.

Documentalment disposem d' almenys, dues fonts que avalen aquesta datació. Aquestes fonts són:

- Document de donació del Castell d'Ullastrell al 1060. Aquest document aporta informació respecte de que el territori ja estava habitat en la data de la donació

- Testament sacramental que anomena La Nou de Gaià, al 1011

Historiogràficament disposem, també, d'altres fonts que mostren l'ocupació i repoblació dels termes del voltant com La Pobla de Montornès, Tamarit o Altafulla.

Sabem, doncs, que aquest territori va ser colonitzat gairebé des de la primera meitat del segle XI. A partir de la informació de que disposem, podem elaborar dues hipòtesis:

- 1.- El molí ja estava en producció quan es va fer l'atorgament del castell i del seu territori.

- 2.- El molí va ser posat en producció després d'iniciar-se la construcció del castell.

En la nostra opinió, i en el ben entès de que, de moment, no disposem de cap mena de documentació que ho avaluï, el molí devia ser posat en marxa després de començar-se la construcció del castell.

El molí fariner, en ple segle XI, constituí un dels monopolis més importants del règim senyorial. D'altra banda, bastir un molí suposava un cost força elevat. Això ens fa pensar que el molí devia construir-se per iniciativa del senyor feudal, a partir del 1060 la qual cosa no exclou l'existència d'un petit molí anterior a la donació del terme.

També pensem que el molí devia bastir-se molt a prop d'aquesta data donat que, d'una banda, existeix la necessitat de moldre gra i, de l'altra, el molí suposa una important font d'ingressos que el senyor feudal prova de posar en producció el més aviat possible.

Així mateix, existeixen estudis sobre **restes materials**, casals de molí, al Tarragonès i la Conca de Barberà, que ens permeten comparar, i datar aproximadament, la construcció del Molí del Mig.

Francesca Español, catedràtica d'Història de l'Art a la Universitat de Barcelona, especialitzada en l'època medieval, va realitzar, una aproximació històric-arqueològica a diversos molins al Camp de Tarragona i a la Conca de Barberà, publicada el 1980. En les seves conclusions apunta: *"Tot i que no hem estudiat especialment cap casal de molins dels bastits al Baix Gaià doncs no presentaven, en la seva estructura, elements especialment interessants [per l'estudi realitzat, ja que repeteixen els esquemes dels molins estudiats, amb els quals els compara], cal assenyalar, això si, l'ús força generalitzat d'uns materials constructius pobres. La part més antiga d'aquests casals, que, com d'altres, varen ésser reformats cap el segle XVIII, sembla haver constatat d'una sala rectangular no massa gran, on anaven col·locades les moles, coberta per una volta de canó apuntat i construïda tota l'obra amb pedres, còdols i mamposteria.."; "... no convé oblidar que darrera de qualsevol edifici hi ha la voluntat d'un mestre d'obres que ha dissenyat i pensat l'edifici i que igualment ha dirigit el treball dels operaris. La presència, en dos dels casals estudiats aquí, d'unes marques de picapedrer, en un cas força nombroses, les escasses diferències relatives a la concepció d'espais que existeixen entre aquests edificis i les esglésies romàniques de les zones més rurals, fan pensar, i es lògic que succeís d'aquesta manera, en l'obra d'uns operaris que treballaven indistintament en la construcció d'edificis destinats al culte o bé en altres reservats a activitats com la molta del gra o bé la fabricació de paper."*¹

Tenint en compte tota la informació de que disposem, així com l'estudi de les restes materials realitzat, podem concloure que el Molí del Mig, en la seva primera fase constructiva, correspon a la segona meitat del segle XI, entre el 1060 i el 1100 aproximadament.

CONCLUSIONS

Les conclusions a les quals arribem, després de l'aproximació realitzada, són:

- El territori de La Riera de Gaià es troba poblat, després de la conquesta musulmana, almenys des de principis del segle XI.

1. ESPAÑOL, F. "Molins medievales" en ACTA MEDIAEVALIA; U.B.; n° 1; 1980 (pgs. 253-254).

- El territori, que va formar part del senyoriu dels Claramunt, va constituir part fonamental de la frontera del Gaià durant el segle XI. Existeixen nombroses construccions civils i militars d'aquesta època que així ho testifiquen.

- El patrimoni cultural d'època medieval es troba, menys algunes notables excepcions, en estat d'abandonament.

- Per la nostra part, el que més ens interessa, i sobre el que continuarem treballant, és l'aspecte social referent a la població que ocupà aquestes terres, sense suport institucional, abans de la donació formal del territori feta per Ramon Berenguer I al cavaller Bernat Amat de Claramunt, l'any 1060. Malgrat la manca de fons documentals, trobem molt interessant, i de gran importància historiogràfica, estudiar i conèixer les petites societats que es varen formar en terra de ningú: *qui, com, quan i per què* petits grups de pobladors s'establiren en aquest *hinterland*, en aquesta "terra de ningú" amb tots els perills i problemes que podrien existir.

ANNEX

La donació del *Castrum* d'Ullastrell (Castell de Montoliu)

La primera notícia documental de que disposem fins ara, respecte a la població del que actualment és La Riera de Gaià, és un document de donació, atorgat per Ramon Berenguer I al cavaller Bernat Amat de Claramunt, l'any 1060². Aquest document, a part de la concessió del terme d'Ullastrel o Montoliu, aporta informació molt interessant.

- El document està datat en "*idus Ianuarii anno XXVIII regni Enrici regis*", o sigui el 13 de gener del 19e any del regnat de Enric I –*rex francorum*– rei dels francs; en definitiva, el document està datat el **13 de gener del 1060**³.

- La intitulació pertany al "*comes Barchinonensis et marchio*", comte de Barcelona i marquès.

- Els territoris atorgats ja estan habitats; "*cum omni edificio quod in eo est vel erit et cum suis omnibus pertinentiis et cum exitibus*". El document estableix que la donació es realitza "*amb tots els edificis que allí hagin i amb totes les seves pertinences*".

- Els límits territorials atorgats són molt amplis. S'estableixen els límits següents: A l'est (orient) limita amb Altafulla.

Al sud, amb el senyoriu de Tamarit, fins a la serra de la Muga.

A l'oest, amb Constantí ("Lentisclel o Monterols").

Al nord amb Espinavera (Valls) i MonteFerreó (Montferri).

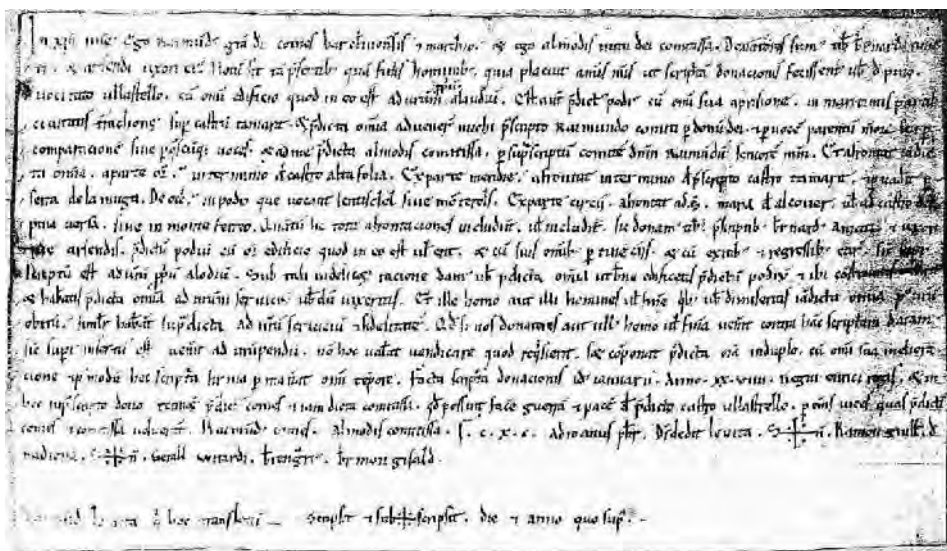
2. Arxiu de la Corona de Aragó (ACA). Sèrie Cancelleria – Ramon Berenguer I. Document n° 244.

3. Enric I Capet. Neix a Reims el 4 de maig de 1008. Regnà des del 1031. Mor a Orleans el 4 d'agost de 1060.

• Encara que el topònim no és el conegut actualment, creiem que no hi ha dubte que el document fa referència al castell de Montoliu. Tal i com explica l'Antoni Virgili⁴, el topònim d'Ullastell, Ullastrel, Iuvastrello o Ullgastrell, que apareix en diversos documents de l'època, fa referència al substantiu "ullastre" l'etimologia del qual procedeix de la paraula llatina *oleastrum*, que designa un tipus d'olivera silvestre. Posteriorment, el topònim va passar a ser Monteolivo, per catalanitzar-se, més tard, en Montoliu. En qualsevol cas, els límits territorials clarament establerts en el document fan que no tinguem cap dubte que el lloc objecte de la donació és el que correspon al castell de Montoliu, actualment conegut com de Santa Margarida, en el terme municipal de La Riera de Gaià. Els Claramunt van rebre el *Puio vocitato Ullastello* que possiblement ja estava en explotació després d'haver-se empeltat les oliveres silvestres.

El llinatge dels Claramunt – Montoliu té el domini eminent del territori, almenys, fins al segle XIII. Un Claramunt, Guillem, confirma, en un document de 1160, la donació del terme de Codony al monestir de Santes Creus⁵ feta per Ramon Berenguer IV. També tenim notícia de l'existència d'altres diversos documents a través dels quals es pot seguir la disputa entre els Montoliu i l'Arquebisbat de Tarragona pel domini d'alguns territoris a la mateixa zona.

Document de donació. Pergamí N° 244 de la Sèrie Cancelleria (ACA)

4. VIRGILI, A.; *L'expansió i afermament del feudalisme al Baix Gaià*.

5. Aquest document està sent estudiat actualment per l'autor.

Transcripció del document

In Christi nomine: ego Raimundus, gratia Dei comes Barchinonensis et marchio, et ego Almodis, nutu Dei comitisa, donators sumus tibi Bernardus Amati et Arsendi, uxori eius. Notum sit tam presentibus quam futuris hominibus quia placuit animis nostris ut scripturam donacionis fecissemus vobis de Puio vocitato Ullastrello cum omni edificio quod in eo est ad vestrum proprium alaudium. Et est autem predictus podius cum omnia sua aprissione in maritimis partibus civitatis Tarrachone , super castrum Tamarit. Et predicta omnia advenerunt michi, prescripto Raimundo comiti, per docum Dei et per vocem parentorum meorum seu per comparacione sive per quascumque voces, et ad me, predicta Almodis, comitissa per suprascriptum comitem dominum Raimundum, seniore meum. Et affrontat, iamdicta omnia, a parte orientis in termino de castro Altafolia; ex parte meridie affrontat in terminio de prescripto castro Tamarit et pervadit per serra de la Muga; de occidente in podio que vocant Lentisclel sive Montorols; ex parte circii affrontat ad Sancta Maria de Alcover vel ad castro d'Espinaversa sive in Monte Ferreo. Quantum he tote affrontaciones includunt vel includitor, sic donamus vobis prescriptibus Bernardus Amati et uxori tue Arsendis, predictum pódium cum omni edificio quod in eo est vel erit et cum suis ómnibus pertinenciis et cum exitibus et regressibus earum sicut superius scriptum est ad vestrum proprium alodium, sub tali videlicet ratione damus vobis predicta omnia ut bene edificetis predictum podium et ibi construatis castrum, et habeatis predicta omnia ad nostrum servivium vobis dum vixeretis. Et ille homo aut illi hominess vel femine quibus vobis dimiseritis iamdicta omnia post vestrum obitum similiter habeant supradicta ad nostrum servicium et fidelitatem. Quod si nos, donatores, aut ullus homo vel femina venerit contra hanc scripturam datam sicut superius insertum est venerit ad inrumpendum, non hoc valeat vindicare quod requisierit, set componat predicta omnia in duplo cum omni sua melioracione et postmodum hec scriptura firma permaneat omni tempore.

Facta scriptura donacionis idus Ianuarii anno XXVIII regni Enrici regis, et in hoc suprascripto dono retinent predictus comes et iamdicta comitissa quod possin facere guerram et pacem de predicto castro Ullastrello per omnes vices quas predicti comes et comitissa voluerint.

Raimundus, comes. Almodis, comitissa. F. CXC. Adroanus, presbiter. Deusdedit, levita. Sig+num Remon Guillelmi de Midiona. Sig+num Gerallus Witardi. Berengarius Bermon Gisald.

Raimundus, levita, qui hoc translatum scripsit et subscripsit die et anno quo supra.

BIBLIOGRAFIA I DOCUMENTACIÓ

- Arxiu de la Corona de Aragó (ACA). Sèrie “Cancelleria”.
- BONNASSIE, P.; *Vocabulario básico de la Historia Medieval*; Crítica; 1994
- CLARAMUNT, S., PORTELA, E, *et alii*. “Historia de la Edad Media”. Ariel 2006.
- DUBY, G.; *Economía rural y vida campesina en el occidente medieval*; Altaya, 1999.
- DUBY, G.; *Guerreros y Campesinos. Desarrollo inicial de la economía europea (500-1200)*; Madrid, Siglo XXI, 2009.
- DUBY, G.; *Los tres órdenes o lo imaginario del feudalismo*; Madrid, Taurus, 1980.
- ESPAÑOL, F.; *Els casals de molins medievals a les comarques tarragonines. Contribució a l'estudi de la seva tipologia arquitectònica*. En *Acta Mediaevalia històrica et archaeologica*. N° 1, Universidad de Barcelona, 1980.
- FUENTES I GASÓ, M.M.; *El castell, vila i terme del Catllar (Segles XII-XVIII)*; Ajuntament del Catllar, 2008.
- PALANCA, F., GREGORI, J.J., *et alii*; *La memòria d'abans. Del gra al pa. Els molins*; Diputació Provincial de Valencia. 1986.
- RIERA MELIS, A.; *La vida cotidiana en la Edad Media*; Instituto de Estudios Riojanos, 1998.
- RIERA MELIS, A.; *Jerarquía social y desigualdad alimentaria en el Mediterráneo noroccidental en la Baja Edad Media. La cocina y la mesa de los estamentos privilegiados*.; En *Acta Mediaevalia històrica et archaeologica*. N° 16-17, Universidad de Barcelona, 1995-96.
- SALRACH, J.M.; *Història dels Països Catalans. Dels orígens al 1714*. Vol 1. Edhasa, 1982.
- SOBREQUÉS, S.; *Els grans Comtes de Barcelona*. Historia de Catalunya. Biografies catalanes. Volum 2. Vicens Vives, 1962.
- VIRGILI, A.; *L'expansió i afermament del feudalisme al Baix Gaià*; Centre d'Estudis d'Altafulla; 1991.